

QUO VADIS, armádo?

Kam kráčíš, Armádo České republiky? Jak jsi daleko „od NATO“? Chceš být malá, akceschopná, moderní? Chceš být armádou členské země NATO? A jak je to vlastně s námi, po skoro dvou letech, kdy vlajka tvé země vystoupala na stožáry v Bruselu, Monsu, Brunssumu, Ramsteinu, Norfolku a kdoví kde ještě? Jak se integruješ? Těmito a podobnými otázkami se netrápíme sice denně, ale odpovědi, ať již částečné nebo úplné, na nás víceméně dolehají, ať si to více či méně připouštíme a i uvědomujeme. Jsme prostě příslušníci armády, která je armádou členské země nejsilnější vojenské a politické aliance na světě. Berte následující řádky jako zamyšlení člověka, který měl možnost a šanci z první ruky sledovat a i se svým dílem podílet na tom, že se Česká republika přerodila z pozice partnera do pozice člena. Pokusím se alespoň o maximální nezaujatost.

* * *

Možná by bylo užitečné na úvod připomenout, do čeho se vlastně integruje. S trochou literární nadsázky lze říci, že NATO je spolek devatenácti (momentálně) mušketyrů. Mušketyrů, které spojuje společný slib - ne za krále, ale za společnou obranu. Skutečnost, ne vyčtená z *NATO Handbook* a článku 5 washingtonské smlouvy, ale z reality života NATO, jakožto organizace.

Společná obrana je základní a společný jmenovatel, který země NATO spojuje pod jednu společnou obranou střechu, jak jsme si zvykli svého času říkat „obranný deštník“. Společná obrana a závazek se na něm podílet opravdu představuje pro NATO nejen „bottom line“ (nejnižší mez, spodní hranici), ale i hlavní atribut existence. Současně ale v realitě dnešního světa i hlavní filozofický problém své budoucnosti. Po zániku bipolárního světa pravděpodobnost operace k naplnění článku 5 klesla na historické minimum. Odsunutí nutnosti připravovat se na takovýto scénář do oblasti teorie. Ne nepravděpodobnosti, ale teorie, na jejíž úkor je možné věnovat se něčemu jinému. To „něco jiné“ jsou především národní zájmy. NATO, ať chceme nebo nechceme, ať si to uvědomujeme nebo neuvědomujeme, je organizace, ve které rozhodují země. Ne žádný velký maršál, ani velký mág z Bruselu, neřku-li z Monsu, ale vždy členské země.

Dvě roviny NATO

NATO má totiž dvě roviny. NATO jako organizace a NATO jako členské země. Organizace představovaná Bruslem, Monsem ap., aparáty a štáby zde, oblékajícími jak diplomatické, tak vojenské uniformy, ale vždy pod modrou vlajkou se známou růžicí na straně jedné a členské země představované Prahou, Kodaní, Washingtonem atd. na straně druhé. Tyto dvě roviny se snaží žít spolu v symbióze, a v respektu svého vzájemného poslání a také postavení.

Rovina NATO při vědomí poslání, že je třeba „keep running“ (udržovat v chodu) a budovat Alianci tak, aby byla připravená plnit i další psané nebo nepsané sliby, které před ní staví realita dnešního světa, a rovina členských zemí.

NATO je také spolek devatenácti obchodníků. Jde zde o peníze, neboť obrana je a bude o penězích, jde zde o zdroje a investice. Jako obranné organizaci je jí celkem jedno, jestli v České republice bude investovat německá, či turecká nebo polská firma ve jménu a za peníze NATO. Jde o to, zda ta, či ona firma investuje ve prospěch a v souladu s potřebami a normami NATO. Členským zemím to však rozhodně jedno není a podle toho se i chovají. Pokud to samozřejmě umí.

Celkem jim přitom bude i vyhovovat, že je mezi nimi i taková země, které to moc nejde, buď kvůli ní, že sama neví co chce, anebo se neumí dohodnout sama se sebou. *NATO Security Investment Program* [1] je mechanismus, jak NATO investuje ve svých členských zemích ze svých společných peněz. A i my zde přispíváme ne zcela zanedbatelnou (v absolutních číslech) sumou 0,9 procenta.

NATO - samospasitel?

Rozhodně ne. Mnozí lidé u nás v armádě se alespoň v duchu upnuli k tomu, že NATO nám pomůže (resp. pomůžeme si v NATO). A nyní cítí možná zklamání a rozčarování. Ano, jsme v NATO, ale co se u mě změnilo? Dál bojuji s ... (tečky nechť doplní každý sám). Znovu opakuji, NATO není samospasitel, protože není ani diktátor. NATO jsme prostě my. NATO dává návody, ale nerozhodne. Rozhodují země, které jej tvoří. NATO se dohodne na STANAGu jak mají být široké dveře. 100 cm, aby jimi prošel „NATO normalizovaný stůl“ šíře 90 cm. Pokud se Česká republika přesto rozhodne, že bude své dveře vyrábět 80centimetrové, budiž, má na to plné právo, ale riskuje, že skrz ně neprojde NATO stůl. Nejde proto o to, vše z NATO přejímat, ale spíše a především aplikovat na národní podmínky. Pilotovi v kokpitu, anebo tankistovi za „rajčáky“ může být úplně jedno, že jeho předpis pro bojové použití vychází ze STANAG xxxx, nebo AP yyyy, případně Allied Joint Publication zzzz resp. ACE Forces Standards [2], co je pro něj podstatné je to, aby byl schopen jet, letět, střílet a chovat se tak, že tomu bude rozumět i americký kolega v F-16 a holandský v tanku Leopard. Náš pilot, tankista, ale i štábní důstojník musí být „integrován v myšlení a jednání“. To je „bottom line“ naší integrace.

Integrace mozků

Myšlenkový posun, přehození výhybky, pochopení, o co jde. Ne, že bychom na to neměli, ale bude to ještě přece jenom nějakou dobu trvat.

Můžeme argumentovat a probírat z různých stran, já bych ale jej charakterizoval dvěma slovy - důvěra a zodpovědnost. NATO totiž tvoří a i s ním hýbají lidé na pracovní úrovni. Majori, podplukovníci. Mají důvěru svých nadřízených a současně zodpovědnost za svoji práci. Nadřízení, velcí „decision makerové“ (ti, kdo rozhodují) ví, že pro jejich podpisy, stvrzující zásadní rozhodnutí jak dál, připravují podklady pracovníci, kteří své věci rozumějí a (co je důležité) jsou ochotni a připraveni za ni nést odpovědnost. Neschovávají se za podpisy, ale starají se o to, aby mocní schvalovali to,

co je podle jejich názoru a stupně poznání to nejlepší možné. A mocní? Ti věří svým podřízeným, ale současně je uznávají jako odborníky na svém místě. Rozlišuje se mikromanagement a makromanagement. Ti, kdo rozhodují, vyznačují hlavní směr, další jej realizují. Čas generála je příliš drahý na to, aby se zabýval tím, zda má mít voják ponožky. Čas důstojníka je příliš drahý na to, aby ponožky rozdělával.

Toto vše v NATO probíhá (více méně - jsme jenom lidi, že). Pracuje se horizontálně, spolupracuje ve prospěch věci, protože každý (většina) si je vědom toho, že se na něj horizontální kolega obrátil jako na odborníka v dané věci, a tudíž od něj očekává i smysluplnou reakci (a příště jej zase bude možná potřebovat i on). Důstojník, praporečkář NATO se chová v principu férově a bez postranních úmyslů. Nezavídí, protože svým způsobem ani nemá ambice. Ví, že přišel do mezinárodního štábu na určitou funkci s určitou (někdy i neurčitou) náplní a že na ní pravděpodobně po dobu svojí „tour“ i zůstane. Svého šéfa nemá ambice přeskochit, svého kolegu odstranit. V tom je rozdíl s národními strukturami. Rozdíl, který hraje ve prospěch NATO. Takže integrace v myšlení jako první předpoklad úspěšné integrace.

Integrace hardware

Co integrace „hardware“, jak jsme na tom? Jak jsem již řekl dříve, pilotovi by mělo být v zásadě jedno, jestli má NATO nebo český předpis. Dokonce by mu mohlo být v principu i jedno, zda sedí v kokpitu Mig-21 (modernizované) anebo řekněme jiného supersoniku. Podstatné by mělo být, zda je schopen letět tím samým směrem jako zbytek COMAO (bojová sestava) [3] ve vzdušné operaci NATO a provádět ve vzduchu stejné manévry. Samozřejmě, nelze srovnávat nesrovnatelné, ale v principu je technika sice velmi důležitá, ale ne rozhodující. Je také důležité říci jaká technika a k jakému účelu. Nejdříve charakterizovat použití a až potom počty a druhy. V našich možnostech určitě není mít všechno hned a nové. Mnohé z toho, co máme, lze stále použít. Neměli bychom se chovat jako malí kluci a ve jménu „národního zájmu“ (který je kolikrát pouze jenom rádobý tajemným závojem čehosi, o čem vlastně nejsme ani sami přesvědčeni) prosazovat něco, co vlastně NATO ani nepotřebuje, ani nevyužije. Na konec se totiž vždy nutně stane, že si svůj zájem prosadíme (v NATu to ani jinak nechodí), ale prokážeme všem ostatním, že jsme „malí kluci“. NATO nepotřebuje velké šiky, mohutné letky, potřebuje většinou speciální věci. Je to zřejmé zejména tváří v tvář svému působení v operacích. Balkán je pro NATO velkou školou, konfrontací přání a ambicí s realitou.

NATO - ambice a realita

NATO definuje svoje ambice, svoje cíle a úkoly ve strategické koncepci. Má být schopné simultánně provádět dvě operace v odpovědi na krizi [4], a zároveň si zachovat schopnost pro provedení operace malého rozsahu podle článku 5. Nebo být schopné provést jednu spojenou operaci podle článku 5 malého rozsahu (myšleno na jednom strategickém směru a v rozsahu jednoho armádního sboru) a současně mít schopnost provedení několika (blíže nespecifikovaný počet) malých operací mimo článek 5. Toto je základní politicko-vojenské zadání. Jak si toto zadání převést ukazuje rovněž

i zkušenost např. z operace *Allied Force*. V případě mírové operace pokud možno co nejpříjemněji. To znamená s minimálními druhotnými ztrátami, takřka žádnými vlastními ztrátami, rychle a efektivně. Proto i NATO rozebírá svůj politický úkol ze všech stran. Snaží se definovat a později i postavit síly, které mají požadované schopnosti.

Snaží se, aby mělo požadované síly v požadovaném čase na požadovaném místě a udrželo je tam pro požadovanou dobu, podstatně delší než v minulosti. To, že je rozdíl mezi „chtít a mít“, NATO ví. Bez členských zemí toho ale nedosáhne. Můžete vymyslet ještě deset iniciativ jako je DCI [5], ale pokud nebudou podpořeny zdroji, bude se vždy jednat jenom o „paperwork“ (úřadování, papírování), přehazování problémů z jedné hromádky na druhou a jejich překódování pod jiná jména. Tzv. „pooling of resources“, resp. „sharing of assets“ [6] zůstanou jenom nálepkami bez obsahu, pokud země nebudou ochotny opravdu sdílet svoje zdroje a prostředky i ve prospěch druhých. Obchodnictví v NATO prozatím pořád vyhrává, tak jako vyhrávají národní zájmy.

Blíží se ale okamžik zlomu. Podaří se skutečně překonávat rozdíly mezi „chtít a mít“ a spoléhat na odstrašující sílu nejmocnější Aliance? NATO nežádá nemožné. Ví, že 2,2 procenta z naší státní kasy je procentuálně hodně a že máme zrovna tak školství, zdravotnictví atd. Zrovna tak ale ví, co má samo, a co tedy nám může poskytnout, a co my v konečném důsledku nemusíme mít - protože jsme v NATO.

Jsme v NATO koncepčně?

To, že jsme v NATO neznamena vzdání se suverenity, svébytnosti. Znamená to, že část zodpovědnosti za výkon své suverenity delegujeme na někoho jiného. Pokud náš vzdušný prostor je součástí vzdušného prostoru, za které nese svoji zodpovědnosti SACEUR [7], potažmo COMAIRNORTH [8], proč nevyužít toho, že vzdušný prostor ČR může být střežen letouny luftwafe nebo Polish Air Force, které jsou svými zeměmi vyčleňovány pod velení NATO do integrovaného systému PVO NATO v Evropě (NATINADS) [9], stejně tak jako naše migy a v budoucnosti L-159. Zamysleme se opravdu seriózně nad tím, co můžeme z NATO brát tak, abychom to paralelně nemuseli mít sami, ale i zároveň nad tím, čím můžeme přispět v oblastech, kde to potřebuje a my máme (ještě pořád) na to, abychom pomohli.

Jsou schopnosti prokázané našimi chemiky v Perském zálivu dnes již pouhou vzpomínkou do síně slávy, jsou naše pasivní radiolokační systémy opravdu tak dobré, že nejsou lepší? A když ano, budeme to schopni prosadit v ostré konkurenci ostatních možných obchodníků z NATO? Chceme armádu „malou, ale šikovnou“. Ne příživnickou na NATO, ale armádu členské země NATO, která má co nabídnout. Při předvstupních jednáních s NATO jsme vysvětlovali mimo jiné i to, že členství rozumíme jako obousměrnou ulici. Nejen brát, ale i dávat. Definujme proto obojí: co můžeme brát, ale i to co bychom chtěli dávat. Tak, abychom byli zároveň schopni obhájit i náš národní zájem, obranný a bezpečnostní zájem ve smyslu členství v NATO.

Národní bezpečnostní zájem

Definujme, co si představujeme pod tímto národním bezpečnostním zájmem. V kolika operacích a v jakém rozsahu máme politické ambice se zúčastňovat. Vyjde

nám, že chceme ještě provádět nějaké jiné operace než v rámci NATO? Operace OSN, EU, případně jiných (jakých?) organizací. Operace čistě národní? Jak tyto další možné operace ovlivní naše operace v rámci NATO? Kombinací nejhorších možných scénářů (vojáci by vždy měli plánovat pro nejhorší, ale být připraveni na nejpravděpodobnější) promítneme do úkolů a tyto úkoly do struktur. Jsme tyto nejhorší možné scénáře schopni zvládnout z „mírového stavu“? Asi těžko. Dají nám tedy tyto scénáře odpověď k tomu, jaká by měla být válečně vytvářená armáda? Dostaneme se potom zpětnou kalkulací, jakousi koncepční demobilizací takovéto struktury k smysluplné mírové armádě? Co si potom taková armáda bude schopna dovolit za mírového stavu, který bude zřejmě pro nás vždy existovat v případě operace mimo článek 5, tj. mimo naše území?

Vyjde nám kontingent o síle tisíc nebo pět set nebo pět tisíc vojáků - bojovníků? Jak tento kontingent připravíme a zabezpečíme tak, aby se stal kontingentem „se správnými schopnostmi na správném místě ve správný čas“ a byl schopen se tam udržet po požadovanou (dlouhou) dobu?

Omlouvám se za více otazníků (někdy by byly užitečné i vykřičníky). Ale i tyto odpovědi bychom postupně měli začít formulovat. Již je pryč doba, kdy jsme se mohli vymlouvat, že neznáme své místo v tvaru. Nyní by nám mělo být jasné - jsme v NATO, směřujeme mezi země EU, které si rovněž buduje svojí obranou identitu/politiku. Definujeme si proto, jakou roli vlastně chceme zde hrát. Smlíme se zároveň s tím, že nejsme střed světa a Brusel neotřásá každé slovo, které v Praze padne. Přitom se ale naučme používat a využívat toho, že i náš hlas může v principu zastavit ostatních osmnáct.

Integrujme se do NATO v myšlení, jednání, technice, ale zůstaňme přitom Češi. Není to proces, který by bylo možné dokončit v řádu měsíců ani několika málo roků. Je to opravdu proces, na jehož konci by měl být stav, kdy nebudeme muset o NATO mluvit, protože NATO bude v nás.

Poznámky:

1. **NATO Security Investment Program** - program bezpečnostních investic NATO (investiční program pro zajištění bezpečnosti).
2. **STANAG - Standardization Agreement** - standardizační dohoda (dohody se rozlišují čísly), **AP - Allied Publication** - spojenecká publikace (vedle STANAGu druhý základní typ standardizačního dokumentu NATO), **AJP - Allied Joint Publication** - společná (tj. pro všechny druhy ozbrojených sil) spojenecká publikace, **ACE Forces Standards** - standardy předepsané velitelstvím spojeneckých sil v Evropě.
3. **COMAO - Composite/Combined Air Operations** - smíšené/společné letecké operace
4. **CRO - Crises Response Operations** - vojenská činnost při reagování na krizi.
5. **DCI - Defence Capability Initiative** - Iniciativa v obranných možnostech, iniciativa obranných schopností (myšleno jejich zvýšení).
6. „Pooling of resources“ - společné užívání zdrojů, „sharing of assets“ - společné sdílení prostředků.
7. **SACEUR - Supreme Allied Commander Europe** - vrchní (strategický) velitel NATO v Evropě.
8. **COMAIRNORTH - Commander AIRNORTH** - velitel velitelství vzdušných sil oblasti Sever.
9. **NATINADS - NATO Integrated Air Defence System** - integrovaný systém protivzdušné obrany NATO.